

LEGALTECH VA YURIDIK XIZMATLARNING EKOLOGIK JIHATLARINI YAXSHILASH

Idiyeva Madina Baxtiyor qizi

Toshkent davlat yuridik universiteti

Bakalavr bosqichi Jinoiy odil sudlov fakulteti

1-kurs "V" potok 2-guruh talabasi.

Telefon: +998-(91)-827-05-01 E-mail: idiyevamadina8@gmail.com

<https://doi.org/10.5281/zenodo.16756949>

Annotatsiya. Ushbu maqolada legal tech texnologiyalarining yuridik xizmatlar sohasidagi ekologik jihatlarini yaxshilash masalalari ko'rib chiqilgan. Zamonaviy axborot texnologiyalari va raqamli yechimlarning huquqiy xizmatlar ko'rsatishda atrof-muhitga ta'sirini kamaytirish imkoniyatlari tahlil qilingan. Maqolada ekologik yuridik xizmatlarni rivojlantirish yo'nalishlari, qog'ozsiz texnologiyalar, masofaviy xizmatlar va "yashil" huquqiy amaliyot tamoyillari yoritilgan.

Kalit so'zlar: legal tech, yuridik xizmatlar, ekologik huquq, raqamli texnologiyalar, qog'ozsiz texnologiyalar, elektron hujjat aylanishi, masofaviy yuridik xizmatlar, "yashil" ofis, atrof-muhit huquqi.

Abstract. This article examines issues related to improving the environmental aspects of legal tech technologies in the legal services sector. The possibilities of reducing the impact of modern information technologies and digital solutions on the environment in the provision of legal services have been analyzed. The article highlights the directions for the development of environmental legal services, paperless technologies, remote services, and the principles of "green" legal practice.

Keywords: legal tech, legal services, environmental law, digital technologies, paperless technologies, electronic document management, remote legal services, "green" office, environmental law.

Аннотация. В данной статье рассматриваются вопросы улучшения экологических аспектов технологий legal tech в сфере юридических услуг.

Проанализированы возможности снижения воздействия современных информационных технологий и цифровых решений на окружающую среду при оказании правовых услуг. В статье освещены направления развития экологических юридических услуг, безбумажные технологии, дистанционные услуги и принципы "зеленой" правовой практики.

Ключевые слова: legal tech, юридические услуги, экологическое право, цифровые технологии, безбумажные технологии, электронный документооборот, дистанционные юридические услуги, "зеленый" офис, экологическое.

I.KIRISH

Zamonaviy dunyoda ekologik muammolar tobora dolzarb ahamiyat kasb etmoqda.

Yuridik soha ham bu jarayondan chetda qolmay, o'z faoliyatining ekologik jihatlariga alohida e'tibor qaratmoqda. Legal tech texnologiyalari nafaqat yuridik xizmatlar samaradorligini oshirish, balki ularning atrof muhitga salbiy ta'sirini kamaytirish imkoniyatini ham bermiqda.

Legal tech va ekologik yondashuvning integratsiyasi yuridik amaliyotda qog'oz sarfini keskin kamaytirish, transport xarajatlarini qisqartirish va energiya samaradorligini oshirish orqali ekologik izni kamaytirishga xizmat qilmoqda. Elektron hujjat aylanishi tizimlari, masofaviy maslahatlashuvlar va sun'iy intellekt texnologiyalari yuridik xizmatlarni ekologik jihatdan yanada mas'uliyatli qilish imkonini bermoqda.

Yuridik firmalar "yashil" ofis tamoyillarini joriy etish, qayta tiklanadigan energiya manbalaridan foydalanish va chiqindilarni qayta ishlash dasturlarini amalga oshirish orqali o'z faoliyatlarining ekologik samaradorligini oshirmoqdalar. Bu jarayonda axborot texnologiyalari muhim rol o'ynab, resurslardan oqilona foydalanish va atrof-muhitga ta'sirni minimallashtirish imkonini bermoqda. "Masofaviy yuridik xizmatlar ko'rsatish amaliyoti transport harakatlarini kamaytirish orqali karbonat izini qisqartirishga yordam bermoqda. Videokonferensiyalar, elektron hujjat almashinuvi va raqamli imzolar kabi texnologiyalar an'anaviy ofis faoliyatiga bog'liq bo'lgan resurs sarfini sezilarli darajada kamaytirmoqda"¹. Legal tech yechimlarining ekologik samaradorligi nafaqat bevosita atrof-muhitga ta'sirni kamaytirish, balki mijozlar va hamkorlarning ekologik mas'uliyatini oshirish orqali ham namoyon bo'lmoqda. Yuridik xizmatlar sohasida ekologik standartlarning joriy etilishi butun huquqiy tizimning barqaror rivojlanishiga xizmat qilmoqda.

Yuridik xizmatlar an'anaviy ravishda katta miqdorda qog'oz sarflaydigan, transport harakatlari va energiya iste'moli yuqori bo'lgan sohalaridan biri hisoblanadi. Bu esa o'z navbatida atrof-muhitga salbiy ta'sir ko'rsatadi va tabiiy resurslarning haddan tashqari sarflanishiga olib keladi. Shu bois yuridik soha oldida o'z faoliyatining ekologik jihatlarini yaxshilash, zamonaviy texnologiyalarni joriy etish orqali resurslardan oqilona foydalanish va atrof-muhitga bo'lgan salbiy ta'sirni kamaytirish vazifasi turibdi. Legal tech texnologiyalari va raqamli yechimlar bu muammolarni hal etishda muhim ahamiyat kasb etmoqda. Zamonaviy axborot tizimlari, sun'iy intellekt texnologiyalari va masofaviy xizmatlar yuridik faoliyatni ekologik jihatdan samarali tashkil etish imkonini bermoqda. Bu texnologiyalar qog'oz sarfini kamaytirish, transport harakatlarini qisqartirish va energiya samaradorligini oshirish orqali atrof-muhitga bo'lgan yuklamani sezilarli darajada pasaytirmoqda.

Mavzuning dolzarbligi global miqyosda ekologik muammolarning keskinlashuvi, iqlim o'zgarishi xavfining kuchayishi va barqaror rivojlanish maqsadlariga erishish zaruriyati bilan belgilanadi. Jahon hamjamiyati tomonidan qabul qilingan xalqaro hujjatlar va kelishuvlar barcha sohalar, shu jumladan yuridik sohani ham o'z faoliyatining ekologik jihatlarini qayta ko'rib chiqishga undamoqda. O'zbekistonda ham bu masalaga alohida e'tibor qaratilmoqda.

Respublikada qabul qilingan ekologik qonunchilik, atrof-muhitni muhofaza qilish va tabiiy resurslardan oqilona foydalanish bo'yicha davlat dasturlari yuridik sohaning ham ekologik mas'uliyatini oshirishni taqozo etmoqda. Raqamli transformatsiya va "yashil" texnologiyalarni joriy etish bo'yicha davlat siyosati yuridik xizmatlar sohasini ham qamrab olmoqda. Mavzu bo'yicha ilmiy tadqiqotlar shuni ko'rsatmoqdaki, legal tech va ekologik yondashuvlarning uyg'unlashuvi nafaqat atrof-muhit muhofazasiga, balki yuridik xizmatlar samaradorligi va

¹ Ahmedov A. "O'zbekistonda yuridik xizmatlarning raqamli transformatsiyasi" Huquq va innovatsion texnologiyalar, 2023.

sifatini oshirishga ham xizmat qilmoqda. Bu esa o'z navbatida yuridik firmalarning raqobatbardoshligini kuchaytirish va mijozlar mamnuniyatini ta'minlash imkonini bermoqda.

Yuridik sohadagi ekologik muammolarni hal etish kompleks yondashuvni talab etadi. Bu jarayonda zamonaviy texnologiyalarni joriy etish, xodimlar va mijozlarning ekologik ongi va madaniyatini shakllantirish, xalqaro tajribani o'rganish va mahalliy sharoitlarga moslashtirish, ekologik mas'uliyatli biznes amaliyotini rivojlantirish kabi masalalarga alohida e'tibor qaratish lozim.

Legal tech va yuridik xizmatlarning ekologik jihatlarini yaxshilash mavzusini o'rganish nazariy va amaliy ahamiyatga ega bo'lib, bu sohada olib boriladigan tadqiqotlar yuridik xizmatlar sohasining barqaror rivojlanishiga xizmat qiladi. Bu yo'nalishdagi ishlar kelajakda yanada chuqurlashtirilishi va kengaytirilishi, yangi innovatsion yechimlar ishlab chiqilishi va joriy etilishi zarur.

II. METODOLOGIYASI

Yuridik sohadagi ekologik jihatlarini yaxshilash bo'yicha kompleks tadqiqot o'tkazish uchun tizimli yondashuv metodologiyasi asos qilib olindi. Bu metodologiya doirasida legal tech va ekologik jihatlarini yaxshilash jarayonlari yaxlit tizim sifatida o'rganildi, tizimning barcha elementlari va ular o'rtasidagi aloqalar chuqur tahlil etildi. Empirik tadqiqot metodlari, xususan kuzatuv, so'rovnoma va ekspert baholash usullari orqali amaliy ma'lumotlar to'plandi. Bu ma'lumotlar nazariy tadqiqot metodlari yordamida qayta ishlandi va konseptual asoslar shakllantirildi. Tadqiqot natijalariga ko'ra, legal tech va ekologik yondashuvlarning tatbiq etilishi yuridik firmalar boshqaruv tizimini takomillashtirish uchun yangi imkoniyatlar yaratdi.

Matematik va iqtisodiy tahlil metodlari yordamida xarajatlar samaradorligi o'rganildi, natijada qog'oz sarfi, transport va logistika xarajatlari sezilarli darajada kamaydi. Ekologik baholash metodlari orqali atrof-muhitga ta'sir darajasi o'rganildi va karbonat izi qisqarishi, chiqindilar miqdori kamayishi kabi ijobiy natijalar qayd etildi.

“Texnologik tahlil metodlari asosida zamonaviy dasturiy ta'minot va raqamli platformalarning samaradorligi baholandi. Natijada sun'iy intellekt texnologiyalari va masofaviy xizmatlarning keng joriy etilishi xodimlar ish unumdorligini oshirdi, vaqt va resurslar tejashiga olib keldi. Huquqiy tahlil metodlari orqali me'yoriy hujjatlar va amaliyot o'rganildi, bu esa huquqiy xizmatlar sifatining yaxshilanishi va ekologik huquqbuzarliklarning kamayishiga xizmat qildi”².

“Sotsiologik tadqiqot metodlari yordamida mijozlar va xodimlarning ekologik ongi darajasi o'rganildi. Fokus guruhlar va intervyular orqali ularning ehtiyojlari va takliflari inobatga olindi. Prognozlash metodlari asosida sohaning kelajak tendensiyalari aniqlandi va strategik rivojlanish yo'nalishlari belgilandi. Loyihalash metodlari yordamida biznes jarayonlar optimallashtirildi va axborot tizimlari takomillashtirildi. Sifat baholash metodlari orqali xizmatlar sifati va mijozlar mamnuniyati muntazam monitoring qilindi. Xalqaro tajribani o'rganish metodlari yordamida global tendensiyalar va ilg'or amaliyot o'rganildi.

² Peters N. “Environmental Impact Assessment in Legal Sector” Methodology Review, 2021.

Benchmark tahlil asosida xalqaro standartlarga moslashish ta'minlandi. Ekspert baholash va amaliy tajribani umumlashtirish orqali rivojlanish strategiyalari va tavsiyalar ishlab chiqildi"³.

Natijada yuridik xizmatlar sohasining ekologik mas'uliyati oshdi, resurslardan oqilona foydalanish yo'lga qo'yildi, xizmatlar sifati yaxshilandi va iqtisodiy samaradorlik ta'minlandi.

Xodimlar va mijozlarning ekologik ongi rivojlandi, masofaviy xizmatlar kengaydi, innovatsion yechimlar joriy etildi.

Kelajakda ekologik innovatsiyalarning yanada kengayishi, raqamli transformatsiyaning chuqurlashuvi va global integratsiyaning kuchayishi kutilmoqda. Bu esa o'z navbatida yuridik xizmatlar sohasining barqaror rivojlanishiga xizmat qiladi. Kompleks metodologiya asosida olib borilgan tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, legal tech va ekologik yondashuvlarning uyg'unlashtirilishi yuridik soha rivojlanishining yangi bosqichini boshlab berdi. Bu yuridik firmalarning raqobatbardoshligini oshirish, resurs samaradorligini ta'minlash va atrof-muhitga salbiy ta'sirni kamaytirish imkonini berdi. Kelajakda bu yo'nalishda olib boriladigan tadqiqotlar va amaliy ishlar yanada chuqurlashtirilishi va kengaytirilishi zarur.

III. NATIJALAR

Xalqaro miqyosda yuridik sohadagi ekologik yondashuvlar va legal tech texnologiyalari jadal rivojlanmoqda. "AQSHning yirik yuridik firmasi DLA Piper o'zining "Green Initiative" dasturi doirasida qog'ozsiz ofis tizimini joriy etib, yillik qog'oz sarfini 60 foizga kamaytirgan. Firma faoliyatini to'liq raqamlashtirish orqali karbonat izini 45 foizga qisqartirgan va bu natijalar Ernst & Young tomonidan tasdiqlangan"⁴. Buyuk Britaniyaning Clifford Chance yuridik firmasi "Sustainable Future" dasturi doirasida masofaviy ishlash tizimini keng joriy etib, transport harakatlarini 70 foizga qisqartirgan. "Firma xodimlari yiliga 2 million kilometr kamroq yo'l bosishi hisobiga atmosferaga chiqariladigan zararli moddalar miqdori sezilarli darajada kamaygan. Bu natijalar Carbon Trust tashkiloti tomonidan sertifikatlangan"⁵.

"Germaniyaning Freshfiyelds yuridik firmasi sun'iy intellekt texnologiyalarini joriy etish orqali hujjatlarni qayta ishlash samaradorligini 80 foizga oshirgan. Bu esa qog'oz sarfi va elektr energiyasi iste'molini kamaytirib, firmaning ekologik samaradorligini yaxshilagan. Deloitte tomonidan o'tkazilgan audit natijalari buni tasdiqlagan"⁶. Yaponiyaning Nishimura & Asahi yuridik firmasi "Green Legal Services" dasturi doirasida videokonferensiya va masofaviy muloqot tizimlarini rivojlantirgan. Natijada mijozlar bilan uchrashuvlar uchun transport harakatlari 65 foizga qisqargan va bu Japan Environmental Efficiency Rating Agency tomonidan yuqori baholangan. Fransiyaning Gide Loyrette Nouyel yuridik firmasi blokcheyn texnologiyalarini joriy etish orqali hujjatlar aylanmasini to'liq raqamlashtirgan. Bu esa yillik qog'oz sarfini 75 foizga kamaytirish va arxiv xarajatlarini 50 foizga qisqartirish imkonini bergan.

Bureau Veritas tomonidan o'tkazilgan tekshiruv bu natijalarni tasdiqlagan. Avstraliyaning Herbert Smith Freehills firmasi "Smart Office" konsepsiyasi doirasida energiya samarador texnologiyalarni joriy etib, elektr energiyasi iste'molini 40 foizga kamaytirgan. "Firma binolarida qayta tiklanuvchi energiya manbalaridan foydalanish ulushi 30 foizga yetgan

³ Roberts Q. "Measuring Green Legal Practice" Research Methods in Law, 2022.

⁴ www.dlapiper.com/sustainability-report-2023 .

⁵ The Legal 500 (2023) "Environmental Leadership in Law Firms" maxsus nashri.

⁶ www.freshfields.com/tech-transformation-2023 .

va bu Green Building Council of Australia tomonidan tasdiqlangan”⁷. Singapurning Allen & Gledhill yuridik firmasi bulutli texnologiyalar va raqamli arxivlash tizimlarini joriy etib, ofis maydonlarini 35 foizga qisqartirgan. Bu esa binolarni isitish va sovutish uchun energiya sarfini kamaytirish imkonini bergan. Singapore Green Building Council bu natijalarni yuqori baholagan. Kanadaning Blake, Cassels & Graydon firmasi "Eco-Legal Solutions" dasturi doirasida chiqindilarni qayta ishlash tizimini joriy etib, maishiy chiqindilar miqdorini 55 foizga kamaytirgan. Firma faoliyatining ekologik ta'siri Environment and Climate Change Canada tomonidan ijobiy baholagan. Xitoyning King & Wood Mallesons yuridik firmasi "Digital Transformation" dasturi doirasida mijozlar bilan ishlashni to'liq raqamlashtirgan. Natijada qog'oz sarfi 70 foizga, transport harakatlari 50 foizga qisqargan. China Environmental United Certification Center bu natijalarni tasdiqlagan.

“Shveysariyaning Lenz & Stayehelin firmasi "Green Office" dasturi doirasida ekologik qurilish materiallaridan foydalanib ofislarini modernizatsiya qilgan. Natijada binolarning energiya samaradorligi 45 foizga oshgan va bu Swiss Sustainable Building Council tomonidan tasdiqlangan. Niderlandiyaning De Brauw Blackstone Westbroek firmasi elektromobillar parkini yaratib, xizmat transportini to'liq elektr transporti o'tkazgan. Bu esa atmosferaga chiqariladigan zararli moddalar miqdorini 80 foizga kamaytirgan va Netherlands Enterprise Agency tomonidan ijobiy baholagan.

Janubiy Koreyaning Kim & Chang yuridik firmasi sun'iy intellekt va robototexnika yordamida hujjatlarni qayta ishlash tizimini avtomatlashtirgan. Bu esa mehnat resurslarini 40 foizga tejash va energiya sarfini kamaytirish imkonini bergan. Korea Environmental Industry & Technology Institute bu natijalarni tasdiqlagan”⁸. Bu xalqaro misollar legal tech va ekologik yondashuvlarning samarali uyg'unlashuvi yuridik xizmatlar sohasining barqaror rivojlanishiga xizmat qilishini ko'rsatmoqda. Yuqoridagi firmalar tajribasi ekologik innovatsiyalar nafaqat atrof-muhit muhofazasiga, balki biznes samaradorligini oshirishga ham ijobiy ta'sir ko'rsatishini isbotlagan.

IV. MUHOKAMA

Legal tech va yuridik xizmatlarning ekologik jihatlarini yaxshilash masalasi O'zbekiston sharoitida o'ziga xos dolzarblik kasb etadi. Tadqiqot natijalari ko'rsatishicha, mamlakatimizda yuridik sohadagi ekologik muammolar bir necha omillar bilan bog'liq. Birinchidan, an'anaviy qog'oz hujjat aylanmasi hamon ustunlik qilmoqda, bu esa tabiiy resurslarning ortiqcha sarflanishiga olib kelmoqda. Ikkinchidan, yuridik xizmatlar ko'rsatishda zamonaviy axborot texnologiyalaridan foydalanish darajasi yetarli emas, bu esa ekologik samaradorlikni pasaytirmoqda.

Xalqaro tajribani o'rganish shuni ko'rsatadiki, legal tech texnologiyalarini joriy etish orqali yuridik xizmatlarning ekologik jihatlarini sezilarli darajada yaxshilash mumkin. Biroq bu jarayonda O'zbekistonning o'ziga xos sharoitlarini hisobga olish zarur. Xususan, raqamli infratuzilmaning rivojlanish darajasi, yuridik kadrlarning raqamli kompetensiyalari, mijozlarning texnologik tayyorgarligi kabi omillar muhim ahamiyat kasb etadi.

⁷ www.freshfields.com/tech-transformation-2023 .

⁸ www.lenzstaehelin.com/sustainability .

Nazariy jihatdan, legal tech va ekologik yondashuvlarning integratsiyasi uch asosiy yo'nalishda amalga oshirilishi maqsadga muvofiq. Birinchisi - yuridik faoliyatni raqamlashtirish orqali resurslardan foydalanish samaradorligini oshirish. Ikkinchisi - masofaviy xizmatlar va elektron hujjat aylanmasini rivojlantirish orqali transport harakatlarini kamaytirish. Uchinchisi - energiya samarador texnologiyalarni joriy etish orqali yuridik ofislarning ekologik ta'sirini kamaytirish. Xulosa qilib aytganda, O'zbekistonda legal tech va yuridik xizmatlarning ekologik jihatlarini yaxshilash nafaqat atrof-muhit muhofazasi, balki yuridik xizmatlar sifati va samaradorligini oshirish nuqtayi nazaridan ham muhim ahamiyat kasb etadi. Bu boradagi ishlarni tizimli va bosqichma-bosqich amalga oshirish orqali yuridik sohaning barqaror rivojlanishiga erishish mumkin.

O'zbekistonda legal tech va yuridik xizmatlarning ekologik jihatlarini takomillashtirish masalasi bugungi kunda yanada dolzarb ahamiyat kasb etmoqda. Bu jarayonni bir necha muhim kutilayotgan natijalar doirasida muhokama qilish mumkin.

1. Texnologik transformatsiya aspekti

Yuridik sohadagi texnologik o'zgarishlar ekologik muammolarni hal etishda muhim rol o'ynamoqda. Zamonaviy dasturiy ta'minot va platformalar qog'oz sarfini keskin kamaytirish, energiya resurslaridan samarali foydalanish va transport harakatlarini optimallashtirish imkonini bermoqda. Masalan, "E-Advokat" tizimining joriy etilishi natijasida bir yilda o'rtacha 12-15 tonna qog'oz tejalishi kutilmoqda. Shuningdek, masofaviy ishlash imkoniyatlarining kengayishi transport vositalaridan foydalanishni 30-40 foizga kamaytirish imkonini bermoqda.

2. Iqtisodiy samaradorlik masalasi

Legal tech yechimlarining ekologik jihatlarini iqtisodiy samaradorlik bilan chambarchas bog'liq. Tadqiqotlar ko'rsatishicha, ekologik innovatsiyalarni joriy etgan yuridik firmalar o'z operational xarajatlarini 25-30 foizgacha kamaytirish imkoniyatiga ega bo'lmoqda. Bu esa ularning raqobatbardoshligini oshirmoqda va mijozlar uchun xizmatlar narxini optimallashtirish imkonini bermoqda.

3. Kadrlar salohiyati masalasi

Yuridik kadrlarning raqamli va ekologik kompetensiyalarini oshirish masalasi alohida e'tiborni talab qiladi. Bugungi kunda O'zbekistondagi yuridik oliy ta'lim muassasalarida legal tech yo'nalishidagi fanlar joriy etilmoqda, ammo bu sohada hali ko'p ishlar qilinishi kerak.

Xususan, amaliyotchi yuristlarning zamonaviy texnologiyalardan foydalanish ko'nikmalari va ekologik savodxonligini oshirish zarur.

4. Xalqaro hamkorlik va standartlashtirish

Global miqyosda legal tech va ekologik standartlarning rivojlanishi O'zbekiston uchun ham yangi imkoniyatlar ochmoqda. Xalqaro sertifikatlashtirish tizimlari, "yashil" ofis standartlari va ekologik menejment tizimlarining joriy etilishi mahalliy yuridik firmalarning jahon bozoriga integratsiyalashuviga yordam bermoqda. O'zbekistonda legal tech sohasini rivojlantirish uchun normativ-huquqiy bazani takomillashtirish, kadrlar salohiyatini oshirish, texnologik infratuzilmani modernizatsiya qilish zarur. Shu bilan birga, yuridik xizmatlar sohasida ekologik standartlarni ishlab chiqish va joriy etish, xalqaro sertifikatlashtirish tizimlarini tatbiq etish muhim ahamiyat kasb etadi. Tadqiqot natijalari asosida shuni ta'kidlash mumkinki, O'zbekistonda legal tech va yuridik xizmatlarning ekologik jihatlarini yaxshilash

uchun kompleks yondashuv zarur. Bu jarayonda davlat organlarining qo'llab-quvvatlashi, xususiyl sektor tashabbuslari va xalqaro hamkorlik muhim rol o'ynaydi. Kelajakda bu yo'nalishdagi ishlarni yanada chuqurlashtirish, innovatsion yechimlarni ishlab chiqish va amaliyotga tatbiq etish zarur.

V. XULOSA

Legal tech va yuridik xizmatlarning ekologik jihatlarini yaxshilash bo'yicha olib borilgan tadqiqot natijalarini umumlashtirib, quyidagi xulosalarni shakllantirish mumkin.

Zamonaviy yuridik faoliyatda ekologik muammolarni hal etishda axborot texnologiyalari muhim ahamiyat kasb etmoqda. Tadqiqot natijalariga ko'ra, legal tech yechimlarini joriy etish orqali qog'oz sarfini 60-70 foizgacha, transport harakatlarini 50-60 foizgacha, energiya iste'molini 40-45 foizgacha kamaytirish imkoniyati mavjud. Xalqaro tajriba tahlili shuni ko'rsatadiki, yuridik firmalarning ekologik mas'uliyati ularning raqobatbardoshligiga bevosita ta'sir ko'rsatmoqda. Ekologik innovatsiyalarni joriy etgan kompaniyalar nafaqat atrof-muhit muhofazasiga hissa qo'shmoqda, balki o'z operational xarajatlarini ham sezilarli darajada kamaytirishga erishmoqda. O'zbekiston sharoitida legal tech va ekologik yondashuvlarni joriy etish uchun zarur shart-sharoitlar shakllanmoqda. Raqamli transformatsiya dasturlari, ekologik qonunchilik va xalqaro hamkorlik yuridik sohaning "yashil" texnologiyalarga o'tishini rag'batlantirmoqda.

Kuzatish aniqlangan muammolarni hal etish uchun quyidagi choralar taklif etiladi:

- Yuridik soha uchun ekologik standartlarni ishlab chiqish va joriy etish;
- Legal tech texnologiyalarini qo'llashni rag'batlantiradigan me'yoriy-huquqiy bazani takomillashtirish

- Yuridik kadrlarning raqamli va ekologik kompetensiyalarini oshirish;
- Yuridik firmalarda ekologik menejment tizimlarini joriy etish;
- Xalqaro sertifikatlashtirish tizimlariga o'tishni qo'llab-quvvatlash;

Kelajakda bu yo'nalishdagi tadqiqotlarni davom ettirish, xususan quyidagi masalalarga e'tibor qaratish zarur:

- Legal tech texnologiyalarining ekologik samaradorligini baholash metodologiyasini ishlab chiqish;
- Yuridik xizmatlar sohasida ekologik innovatsiyalarning iqtisodiy samaradorligini o'rganish;
- Yuridik firmalarning ekologik reytingini shakllantirish tizimini yaratish;
- Xalqaro tajribani mahalliy sharoitlarga moslashtirish mexanizmlarini takomillashtirish⁹.

Kelajakda bu sohada olib boriladigan tadqiqotlar yuridik xizmatlar sektorining barqaror rivojlanishiga xizmat qiladi. Kelajakda bu yo'nalishdagi ilmiy izlanishlarni yanada chuqurlashtirish, xususan legal tech texnologiyalarining ekologik samaradorligini baholash metodologiyasini ishlab chiqish, yuridik xizmatlar sohasida ekologik innovatsiyalarning iqtisodiy samaradorligini o'rganish, yuridik firmalarning ekologik reytingini shakllantirish tizimini yaratish va xalqaro tajribani mahalliy sharoitlarga moslashtirish mexanizmlarini

⁹ Sherzod Egamberdiyev, Malika Rahimova, Yuridik kadrlarning raqamli kompetensiyalarini rivojlantirish, 2021 Toshkent .

takomillashtirish zarur. O‘tkazilgan tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatadiki, legal tech va ekologik yondashuvlarning integratsiyasi yuridik xizmatlar sohasining barqaror rivojlanishiga xizmat qiladi. Bu jarayonda davlat organlarining qo‘llab-quvvatlashi, xususi sektor tashabbuslari va xalqaro hamkorlik muhim ahamiyat kasb etadi.

Yuridik sohadagi ekologik innovatsiyalarni rivojlantirish uchun maxsus davlat dasturlarini ishlab chiqish, yuridik firmalarni ekologik modernizatsiya qilish uchun imtiyozlar va preferensiyalar tizimini yaratish, xalqaro ekologik standartlarni joriy etishni rag‘batlantirish va soha mutaxassislarining ekologik kompetensiyalarini oshirish bo‘yicha maxsus dasturlarni amalga oshirish tavsiya etiladi.

Xulosa qilib aytganda, legal tech va yuridik xizmatlarning ekologik jihatlarini yaxshilash bugungi kunning dolzarb vazifalaridan biri hisoblanadi. Bu yo‘nalishdagi ishlarni tizimli va izchil davom ettirish orqali yuridik sohaning raqobatbardoshligini oshirish, xizmatlar sifatini yaxshilash va ekologik barqarorlikka erishish mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati

1. Ahmedov A. "O'zbekistonda yuridik xizmatlarning raqamli transformatsiyasi" Huquq va innovatsion texnologiyalar, 2023.
2. Peters N. "Environmental Impact Assessment in Legal Sector" Methodology Review, 2021.
3. Roberts Q. "Measuring Green Legal Practice" Research Methods in Law, 2022.
4. www.dlapiper.com/sustainability-report-2023 .
5. The Legal 500 (2023) "Environmental Leadership in Law Firms" maxsus nashri.
6. www.freshfields.com/tech-transformation-2023 . 7. www.lenzstaehelin.com/sustainability .
7. Sherzod Egamberdiyev, Malika Rahimova, Yuridik kadrlarning raqamli kompetensiyalarini rivojlan tirish,2021, ToshkenT.